

Summary

THE FUTURE TASKS OF THE SLOVENE ETHNOCHOREOLOGY

Mirko Ramovš

The author analyzes the hitherto orientation, work and the results of the Slovene ethnochoreology and presents its future tasks. In the future, ethnochoreology will have to pay more attention to contemporary problems. Its starting-point will be the human being as a dancer and the role of the dance in the life of contemporary men and women in Slovenia.

Folk dance has been the main object of the hitherto research of ethnochoreology, which defined it as the dance, characteristic for the widest strata of the (folk) inhabitants of the Slovene ethnic territory. Until recent past the majority of the Slovene population were peasants, therefore the scholars focused their research exclusively on rural population. The folklorists researched various written sources and gathered the fieldwork material, which included the writing down of the dances, their melodies and the context in which they were performed. The results of the research were presented in various treatises and - above all - in the publications of the material about dance.

The future research of the dance tradition will continue in the areas that have not been researched yet. Special attention will be given to the origins of the Rezija dance, its melodies, and to the phenomena of folklore. The research will include the contemporary dance phenomena. It will focus on the men and women as the dancers and not merely on the dance itself. The scholars will consider the dancers' attitude towards dance, their experience of dance and on dance as a form of nonverbal communication. The researchers will put an attention to dance in which the members of all social strata dance to entertain themselves. Therefore, the ethnochoreologists will study all the dancing events in various circumstances - that what contemporary ethnology of dance defines as "living practice". Ethnochoreology will also pay attention to the dance repertoire, to the emerging and disappearing of the dances and to the dancing style that unravels the human's culture of movement - in our case that of the Slovene men and women. This research includes also the research on dance music and its influence on the repertoire and the performance of dance. The methods of research will remain various as they were until now. The researcher will become more engaged. The special emphasis will be put on the audiovisual documentation.

Drago Kunej

UDK 930.253(086.7) : 534.852

RAZMIŠLJANJA IN NAPOTKI PRI ARHIVIRANJU ZVOČNEGA GRADIVA

Arhiviranje in hranjenje zvočnega gradiva je velikokrat povezano s težavami, ki se jih začnemo zavedati šele v sedanjem času, ko so nosilci zvoka že začeli propadati in posnetki na njih izgubljajo kvaliteto ter velik del informacij. Avtor v članku opozori na težave pri arhiviranju zvočnega gradiva, opiše osnovne lastnosti magnetnih trakov - kot doslej edinega preizkušenega in zanesljivega arhivskega nosilca zvoka - ter vpliv okolja nanje. Navede tudi nekaj temeljnih napotkov pri ravnanju z magnetnimi trakovi in njihovem predvajanju.

Ljudje se že več stoletij ukvarjajo z ohranitvijo in varovanjem svojih dosežkov. Nastajali so obsežni in različni arhivi pisnih virov, pa tudi arhivi v muzejih, kjer se shranjujejo kulturni predmeti vseh vrst umetnosti. Izkušnje pri ohranjanju pisnih virov so pokazale težave in stroške, ki nastajajo pri vzdrževanju tovrstnih arhivov. Pri pisnih virih so problemi arhiviranja v veliki meri že znani in dobro obdelani. Težja pa

je zaščita drugega in drugačnega gradiva, kjer je zaradi različnosti materialov in nevarnosti, ki vplivajo nanje, arhiviranje mnogo bolj kompleksno ter bistveno težje in dražje. Pojavljajo se obsežne raziskave in študije, ki poskušajo opozoriti javnost in odgovorne ljudi na pomembnost arhiviranja in probleme ob tem, ter najti ustrezne rešitve za njihovo premagovanje.

Iz svetovnih katastrof, primerov nesreč in vojn lahko vidimo, da shranjene kulturne in znanstvene dobrine niso popolnoma varne in se lahko hitro uničijo ali propadejo. Še več - sčasoma razpadejo in propadejo celo same. Da bi omilili in delno preprečili nezadržno staranje in propadanje varovanega gradiva, je potrebno arhive stalno vzdrževati, obnavljati ter skrbeti za čimbolj idealne razmere hranjenja.

Pri avdiovizualnih nosilcih podatkov se ljudje veliko premalo zavedajo pomembnosti podatkov in problemov hranjenja in varovanja tovrstnih nosilcev.

Eden glavnih vzrokov težav so vsekakor zelo kompleksne ter zahtevne fizikalne in kemične lastnosti nosilcev. Vse preveč se pričakuje od arhivarjev in ljudi, ki skrbijo za takšne zbirke in so večinoma s humanističnih področij (zgodovina, lingvistika, muzikologija). Ti zahtevnih "tehničnih"

problemov ne poznajo ali jim niso kos, saj ni potrebne tovrstne literature, ki bi probleme povzela in obdelala. Pojavljajo se različni članki in razprave z nasveti in priporočili glede uporabe, shranjevanja in vzdrževanja avdiovizualnih nosilcev podatkov. Pogosto se celo izkaže, da ni mogoče dati jasnih teoretično utemeljenih odgovorov in so napotki rezultat izkušenj ob delu na tem področju. In ravno izkušnje in njihova izmenjava lahko zelo pomagajo pri reševanju nastalih težav. V ta namen je nastalo mednarodno združenje zvočnih arhivov (IASA), ki se ukvarja z različnimi področji arhiviranja (sistemizacija, katalogizacija, tehnično področje, šolanje in izobraževanje...) ter svoje izkušnje in izsledke posreduje svojim članom in širši javnosti.

Audiovizualni nosilci podatkov dosegajo v primerjavi s pisnimi viri neprimerno večjo stopnjo integritete. Packa v knjigi ali pretrgana stran v splošnem ne pomeni bistvene izgube informacije, saj lahko izgubljene črke nadomestimo s sklepanjem iz konteksta. Pri avdiovizualnih nosilcih pa je pomembna vsaka podrobnost signala, ker je to že informacija zase in tako nenadomestljiva. Poškodovan ali raztegnjen trak (poškodovana brazda na plošči, praska na CD-ju...) lahko povzroči uničenje do takšne mere, da nosilci ne delujejo več, kar pomeni popolno izgubo podatkov. Ponavadi so modernejši formati (digitalni nosilci...) zaradi svoje velike gostote podatkov bolj občutljivi in terjajo še večjo pazljivost.

Nekaj značilnosti in priporočil pri arhiviranju magnetofonskih trakov

Osrednji del zvočnega arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta ZRC SAZU obsega magnetne trakove. Ti so različne kvalitete, starosti, različnih proizvajalcev ter posneti z različnimi tehnikami snemanja in različnimi aparaturami. Tako lahko zasledimo celotračno, dvotračno in štiritrračno posnete trakove in trakove, posnete s hitrostmi 2,4 cm/s, 4,75 cm/s, 9,5 cm/s, 19 cm/s in 38 cm/s. Starejši trakovi so posneti v mono tehniki, večtrračno in z manjšimi hitrostmi (starejše snemalne aparature, varčevanje traku), novejši pa v stereo tehniki in z višjimi hitrostmi (boljša kvaliteta posnetkov, novejša snemalne aparature).

Za vse magnetne nosilce zvoka so značilne določene lastnosti, ki so ključnega pomena pri hranjenju, vzdrževanju in ravnanju z njimi. Ker so magnetni trakovi še danes edini zanesljiv in preizkušen arhivski nosilec zvoka, bom v nadaljevanju opisal nekaj najpomembnejših lastnosti magnetnih trakov ter nekaj priporočil, kako ravnati z njimi.

Velike kakovosti magnetnega traku ni lahko obdržati, saj je upogljiv in sestavljen iz različnih sestavin. Ima veliko površino (za približno eno uro predvajanja potrebujemo okoli 50 m² traku) in je izpostavljen različnim vplivom. Magnetni delčki v traku in velikosti rež snemalnih glav so velikostnega reda cigaretnega dima. Magnetne lastnosti trakov (in s tem posnetki) so zelo odvisne od "okolja", tj. zlasti klimatskih razmer hranjenja, mehanske zaščite in čistosti atmosfere.

Vpliv temperature in vlage

Temperatura in vlaga imata odločilen vpliv na kvaliteto zapisa pri skladiščenju magnetnega traku. Znano je, da ima temperatura velik vpliv na kemične procese. Na grobo lahko ocenimo, da zvišanje temperature za 10⁰ C podvoji hitrost kemičnih reakcij. Tako nam neprimerna temperatura v arhivu lahko zelo pospeši procese staranja zvočnih nosilcev. Neposredno s temperaturo je povezana tudi relativna vlaga v

ozračju, ki močno vpliva na kemične lastnosti in raztezanje magnetnih trakov. Iz tega lahko sklepamo, da je najidealnejše hranjenje trakov pri najnižji možni temperaturi in vlagi. Vendar pa se v praksi pokaže, da je najpomembnejša konstantnost temperature in zračne vlage, saj s tem preprečimo neprijetne kemične in mehanske posledice (kondenziranje vlage, mehansko raztezanje traku...). Tako so za arhivske duplikate, ki niso skoraj nikoli uporabljeni, najustreznejše klimatske razmere okoli 10⁰ C in 35 % relativne zračne vlage, za druge trakove pa 20⁰ C in 45 % relativne zračne vlage pri majhnih nihanjih okoli teh vrednosti (+/- 1⁰ C, +/- 5 % relativne zračne vlage). Takšen kompromis se priporoča zato, da zmanjšamo klimatske spremembe pri prenašanju trakov iz arhiva v delovne prostore, kjer klimatske razmere niso enake kot v arhivu. Najbolje bi bilo, da bi bili vsi prostori, kjer delamo s trakovi, enako klimatizirani, nikakor pa ne bi smeli presegati temperature 25⁰ C in relativne zračne vlage nad 60 %. Zato je še posebej pomembno, da ne puščamo magnetnih trakov (tudi kaset idr.) na mestih, kjer se lahko pregrejejo (pod namiznimi lučmi, na okenskih policah, v avtomobilih...), saj lahko ne samo izgubimo kvaliteto posnetkov, ampak celo popolnoma uničimo posnetke. Prav tako so za skladiščenje zelo neprimerni vlažni prostori (kleti, kuhinje...), kjer lahko pride do hidrolize ali napada plesni in tako uničenja traku.

Vpliv čistosti okolice

Prah in nečistoča sta pogosto izvir mehanskih težav pri predvajanju posnetkov. To velja še posebej za novejše, digitalne nosilce zvoka, kjer je gostota podatkov zelo velika. Nečistoča lahko povzroči kratke izpade podatkov ("drop out") ali pa pokvari kvaliteto posnetkov (odmik glave od traku in s tem izguba predvsem višjih frekvenc, ki so že tako najbolj občutljive na procese staranja). Najboljša obramba je skrb za čistost prostorov, kjer se trakovi nahajajo (arhiv in delovni prostori), tako da tam ni dovoljeno prehranjevanje, pitje in kajenje (že cigaretni dim lahko povzroči motnje pri predvajanju).

Ravnanje z magnetnimi trakovi

Trak ne sme priti v stik z umazanijo, s prahom, kemikalijami ali z močnejšimi magnetnimi polji. Čim manj naj se ga dotikamo z rokami. Obe strani traku je potrebno obravnavati enako skrbno, saj se poškodbe in umazanija z zadnje strani lahko prenesejo skozi trak ali nanesejo na oksidno stran naslednjega ovoja.

Vse površine, s katerimi pride trak v stik, morajo biti gladke in čiste, da se trak mehansko ne poškoduje. Zato je potrebno reproduksijske aparature redno čistiti (vsakih osem ur) - vendar ne samo glav, ampak tudi vsa vodila. Čistimo z mehko tkanino, ki ne pušča dlačic, ter po potrebi z ustreznim topilom (Isopropan alkohol...), ki ne poškoduje aparatur. Gumijasti potiskalni kolesček lahko čistimo le s topili, ki ne poškodujejo gume.

Pred uporabo moramo trak prilagoditi na klimatske razmere v delovnem prostoru (če so ti drugačne od tistih v arhivskem prostoru), in sicer tako, da naj se trak nahaja v delovnem prostoru vsaj 6 do 8 ur pred predvajanjem.

Trakove v arhivu moramo redno previjati, da ublažimo efekt kopiranja in druge nevšečnosti. Arhivske trakove previjamo vsake 3 leta, druge vsakih 6 mesecev.

Predvajanje trakov

Pred predvajanjem je potrebno preveriti, če je reprodukcij-ska aparatura pravilno nastavljena in očiščena (testni referenčni trakovi). Nepravilno nastavljene aparature lahko bistveno vplivajo na kvaliteto reprodukcije. Trak iz arhiva moramo najprej nekajkrat previdno previti od začetka do konca, da ublažimo efekt kopiranja in "očistimo" trak. Po končanem predvajanju trak v celoti previjemo, da odpravimo morebitne "stopnice" in ga gladko navijemo. Vsak trak

spravimo v svoj ovoj (škatlo) in ga uskladiščimo pokončno.

VIRI:

VZDRŽEVANJE in ravnanje z video trakovi. Navodila RTV Slovenija.

DRAFT EBU Technical Document. 7. 2. 1994.

SCHULLER, Dietrich 1983: Behandlung, Lagerung und Konser-vierung von Schallträgern. V: Das Schallarchiv 13, str. 29-57.

Summary

REFLECTIONS AND INSTRUCTIONS ON PUTTING THE AUDIO MATERIAL IN THE ARCHIVE

Drago Kunej

In the article the author - recording engineer in the Institute of ethnomusicology - warns against the problems we come across when we put the audio material in the archives, he describes basic characteristics of magnetic tapes and the influence that the surroundings have on them. The author also gives some basic instructions on how to deal with magnetic tapes and how to perform them.

Putting the audio material in the archives and keeping it there present some problems, which we have become aware of recently, when the recording media have already started to deteriorate, so the quality of the recordings have worsened and a lot of information have been lost. In the article the author briefly describes some of the most important dangers which threaten the recording media and he also gives advice on how to avoid or at least lessen those dangers. The magnetic tapes are the only tested and "reliable" archival sound carrying media at the moment, therefore their basic characteristics are described, as well as the influence of the surroundings (temperature, moisture, dirt) on archiving the magnetic tapes and on their aging. The author added also some basic instructions on how to deal with magnetic tapes and how to perform them, so that the recordings would not be damaged or even completely destroyed because of the lack of knowledge or maltreatment. The recordings are usually unique documents (from the point of view of different fields of science and art) and therefore of immense importance and value.

Skupina Autodafé na otvoritvi razstave v Slovenskem etnografskem muzeju ob kongresu Štrekelj - Murko, 25. 10. 1995.

Foto: Aleš Gačnik.